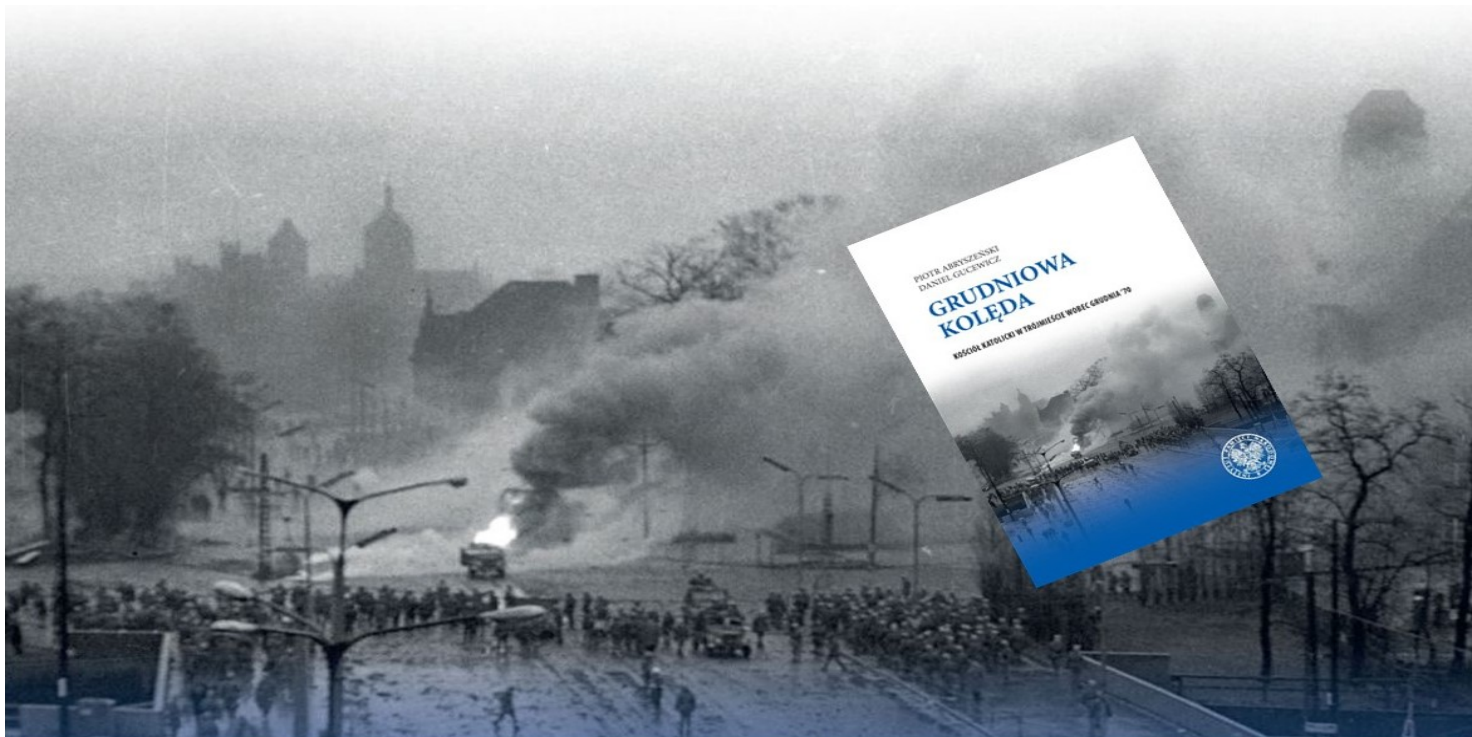

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polskie-wigilie/97731,Pogrudniowa-koleda-w-Trojmieście-Wizyty-dusz-pasterskie-19701971.html>

ARTYKUŁ

Pogrudniowa kolęda w Trójmieście. Wizyty duszpasterskie 1970/1971

OKRES HISTORYCZNY

(1956-1970) Od Października do Grudnia

Autor: PIOTR ABRYSZEŃSKI, DANIEL GUCEWICZ
29.12.2021

„Kolęda Wybrzeża” stworzona na melodię popularnej kolędy „Hej w dzień narodzenia” to przykład poezji ulicznej, która stała się wyrazem kumulujących

się emocji po brutalnym stłumieniu strajków przez władze komunistyczne w Grudniu 1970 r.

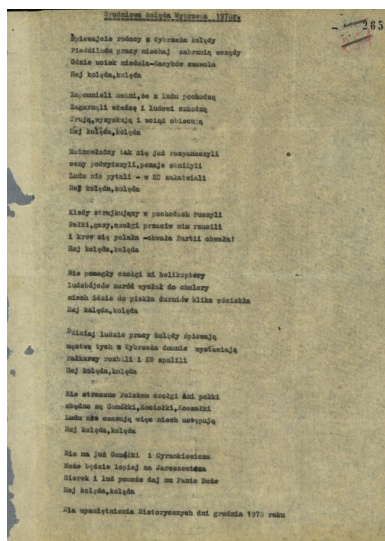
Dzisiaj ludzie pracy kolędę śpiewają,

Męstwo tych z Wybrzeża dumnie wystawiają.

Pałkarzy rozbili i KW spalili,

Hej kolęda, kolęda!

Robotnicza rewolta położyła się cieniem na świętach Bożego Narodzenia w 1970 r. Trudno było wówczas myśleć o radości i szczęściu w obliczu tak wielkiej tragedii.

**Śpiewajcie rodacy z Wybrzeża
kolędy...Z zasobu IPN**

Podwyżki, protesty, pacyfikacje

12 grudnia 1970 r. gruchnęła wieść o wprowadzeniu przez władze drastycznych podwyżek na artykuły żywnościowe. Decyzja ta, ogłoszona bez wcześniejszych zapowiedzi i niespełna dwa tygodnie przed świętami, w połączeniu ze skalą zmiany cen wzbudziła zrozumiałe wzburzenie społeczeństwa.

Wielu kapłanów bardzo życzliwie odnosiło się do postulatów robotników i przychylnie zareagowało na wieść o proteście. Jego radykalizacja, doniesienia o użyciu broni wobec demonstrantów i ofiarach nie pozostały bez wpływu na przemyślenia księży.

Strajk rozpoczął się w Gdańsku w poniedziałek 14 grudnia. Jego uczestnicy domagali się odwołania decyzji o podwyżkach. Wielu kapłanów z dużą życzliwością odnosiło się do postulatów robotniczych i przychylnie zareagowało na wieść o wybuchu protestu. Jego radykalizacja, doniesienia o użyciu broni wobec demonstrantów i kolejnych ofiarach nie pozostały bez wpływu na przemyślenia księży. Do tego dochodził zniekształcony głos środków masowego przekazu, w których koncentrowano się na niszczeniu mienia, podpaleniach i rabunkach. I nawet jeśli odbiorcy sceptycznie podchodzili do relacji serwowanych w reżimowych mediach, to prezentowane tam opisy w połączeniu z własnymi obserwacjami musiały przynajmniej wzbudzić w nich zastanowienie.

Wizyty duszpasterskie w czasie żałoby

Stłumienie rewolty przez władze zatrzymało strajk, ale nie uspokoiło nerwowych nastrojów. Na skutek brutalnego stłumienia protestów w wielu polskich domach zagościły rozpacz i cierpienie, a niekiedy również głęboka trauma i wściekłość. Obraz spacyfikowanego miasta to tylko jedna strona medalu – drugą stanowił osobisty kontakt księży z wiernymi, którzy właśnie w Kościele szukali oparcia. Okazję do rozmów dawały tradycyjne wizyty duszpasterskie. Pogrudniowa kolęda z całą pewnością należała do najtrudniejszych w całej powojennej historii.

W większości parafii wizyty te rozpoczęły się po świętach Bożego Narodzenia lub po Nowym Roku. Kapłani stanęli przed trudnym zadaniem moralnym i duszpasterskim: musieli wśród wstrząśniętych parafian nieść słowo pocieszenia, wiary i nadziei. Rozmowy zdominował temat minionych protestów. Ksiądz Hilary Jastak, proboszcz z gdyńskiej parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa tak je po latach wspominał:

„To był bardzo częsty temat rozmów w czasie kolędy, z którą po tych smutnych świętach Bożego Narodzenia odwiedzaliśmy domy naszych parafian. Trudno było się dziwić ludzkiemu gniewowi. Zawziętość, nieutulony żal, nieukojonny ból. Wściekłość. Pojawiało się lakoniczne, lecz najtrudniejsze pytanie: «Dlaczego?». Niemało czasu trzeba było poświęcić w niejednym domu. Wracaliśmy późną nocą. Czasem i noc była za krótka, by uspokoić emocje i nastawić umysły na drogę miłości ojczyzny”.

Na ręce gdyńskiego prałata i podległych mu duchownych prymas Stefan Wyszyński przekazał obrazki, które były symbolicznym dowodem jego pamięci o ofiarach i pokrzywdzonych.

Kolędy rozpoczęły się po świętach Bożego Narodzenia lub po Nowym Roku. Kapłani stanęli przed trudnym zadaniem moralnym i duszpasterskim: musieli wśród wstrząśniętych

parafian nieść słowo pokrzepienia, wiary i nadziei. Rozmowy zdominował temat protestów.

Kolęda była okazją do dyskusji na temat sytuacji politycznej, społecznej i ekonomicznej w kraju. Dzielono się plotkami i przypuszczeniami, księża zbierali informacje od wiernych i sami przekazywali swoją wiedzę. Rozmowy te z całą pewnością pomagały zweryfikować oficjalne przekazy. Niektóre wypowiedzi, dzięki pracy agentury, docierały do funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa, dlatego w meldunkach skrupulatnie odnotowywano szczególnie te opinie, w których księża winą obarczali ustrój, rządzących i milicję. Z perspektywy władz postawa duchowieństwa w czasie kolędy zagrażała ich monopolowi na informację.

**Na górnej kondygnacji
zniszczonego budynku Komitetu
Wojewódzkiego PZPR w Gdańsku.
W tle kościół ojców oblatów pw.
św. Józefa. Fot. z zasobu IPN**

Pomoc dla tych, co ucierpieli

Pomoc Kościoła nie ograniczyła się jedynie do wsparcia duchowego. Biskup gdański Edmund Nowicki w swoich notatkach podał informację, że 19 grudnia 1970 r. przyjął jedną z lekarek, która w rozpacz prosiła go o to, by Kościół ratował wszystkich, którzy ucierpieli na skutek tragedii, do jakiej doszło w Trójmieście, a zwłaszcza otoczył wsparciem osierocone dzieci. Być może spotkanie to okazało się impulsem do działania, ponieważ następnego dnia wikariusz generalny ks. infułt Bernard Polzin skierował zalecenie do dekanalnych duszpasterzy charytatywnych, aby odwiedzali rodziny zabitych w celu okazania im wsparcia duchowego oraz

materialnego.

Wizyty duszpasterskie stanowiły dogodną okazję do zbierania informacji na temat poszkodowanych, co pomagało rozdysponować pomoc finansową pomiędzy potrzebujących. Dzięki zgromadzonym danym w styczniu przystąpiono do skoordynowanych działań, zaś pod koniec tego miesiąca akcja pomocowa weszła na poziom ogólnopolski. Podczas 123. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski kardynał Wyszyński wyraził słowa jedności z biskupem gdańskim oraz zapewnił o gotowości do wsparcia poszkodowanych rodzin. Z inicjatywy prymasa niedzielę 14 lutego 1971 r. wyznaczono na dzień modlitw za ojczyznę, odprawianych na nabożeństwach według specjalnego programu jego autorstwa. Zdecydowano, że wszystkie fundusze zebrane podczas kolekty w kościołach całego kraju zostaną przeznaczone na pomoc dla ofiar i ich bliskich. W liście pasterskim odczytywanym tego dnia biskupi zachęcali do ofiarności:

„Modlitwy nasze poprzemy groszem ofiarnym, choćby skromnym, który złożymy jako «dar ołtarza» w czasie nabożeństw dla rodzin pozbawionych swych żywicieli. Będzie to widzialny znak naszej wspólnoty chrześcijańskiej i współczucia”.

Wizyty duszpasterskie stanowiły dogodną okazję do zbierania informacji o poszkodowanych, co pomagało rozdysponować pomoc finansową pomiędzy potrzebujących. Dzięki zgromadzonym danym w styczniu przystąpiono do skoordynowanych działań, zaś pod koniec tego miesiąca akcja pomocowa weszła na poziom ogólnopolski.

Na podstawie niepełnych danych można wysnuć wniosek, że sumy zebrane na tacę 14 lutego były wyraźnie wyższe od przeciętnych zbiórek w niedziele. Uwaga ta dotyczy także miejscowości znacznie oddalonych od miast Wybrzeża, w których rewolta miała najbardziej dramatyczny przebieg. Ze względu na ograniczenia systemowe nie wypracowano jednolitej koncepcji ani też nie określono ścisłych warunków rozdysponowania pomocy pomiędzy pokrzywdzonych. Ustalono jedynie, że nad porządkiem czuwać będzie biskup miejsca. Sprawę dodatkowo komplikował fakt zaangażowania się władz państwowych w wypłatę odszkodowań. Pieniądze wpłacane na fundusz kościelny były przekazywane do kurii i księgowane jako sumy przechodnie, w celu uniknięcia opodatkowania. Stamtąd pobierali je członkowie parafialnych rad charytatywnych i

przekazywali do dyspozycji proboszcza, który następnie w obecności świadków wręczał pieniądze uszkodzonym. Rządzący zdecydowali się jednak nie przeszkadzać w tych działaniach - zarówno przez wzgląd na ryzyko politycznych konsekwencji ewentualnego przeciwdziałania pomocy, a także na trwający już proces normalizacji stosunków między państwem a Kościołem.

Sprawiedliwe rozdzielanie funduszy było dużym wyzwaniem organizacyjnym. W diecezji gdańskiej proboszczowie wypełniali specjalne kwestionariusze, w których potrzebujących dzielono na trzy orientacyjne grupy według poniesionych szkód - rodziny zabitych, aresztowanych i zaginionych oraz wyrzuconych z pracy. Pełną realizację tej koncepcji odłożono ze względu na śmierć biskupa Nowickiego 10 marca.

Pomoc materialna była dowodem zaangażowania Kościoła w sprawy niewinnych ludzi, którzy ucierpieli na skutek pacyfikacji strajków grudniowych. Równie ważne, może nawet ważniejsze, było jednak to, czego nie mogli dać rządzący - bliskość, wsparcie duchowe i moralne oraz poczucie, że nie są oni osamotnieni. Księża stawali się powiernikami problemów zwykłych ludzi, a zapewnienie o modlitewnej pamięci dodawało otuchy w trudnym czasie.

Michał Dymarek
Szafka 4/4 p. 10
Gdańsk, 13.01.1971r. 357

NOTATKA URZĘDOWA

W dniu 12.01.1971r. od osoby zaufanej uzyskane informacje, że na terenie "Wybrzeża" rozpowszechniane są piosenki związane z wypadkami samolotowymi na Wybrzeżu. W okresie ostatnich tygodni dni "Biedna" i "Kołędy". Piosenki te posiadane są w zakładach pracy oraz szeroko rozpowszechniane. Wykonawcami tych piosenek obserwowane są od kilku dni. Ponadto wszystkie bardzo popularne są na terenie Stoczni Gdańskiej a także w innych okolicach.

A oto treść "Kołędy":

Grudniowa Kołędy Wybrzeża 1970r.

Opisujecie rodziny z Wybrzeża kołędy
Niektórzy ludzie przez niektórą zabrakną, wszyscy
Ninie nie ma niedola - krzyżów smutka
Hej kołędy, kołędy

Zapamiętałem sobie, że w ludzi podobną
Zagrożeni wiedzą i ludowi skądą
Trudno, wyszedł i wolać obcają
Hej, kołędy kołędy

Wolność tak się już rozpowszechniła
Czyż podziwialiście niekiedy
Ludzi nie pytali - w EC zabawiali
Hej kołędy, kołędy

Kiedy strajkujący w podobach ruszyli
Półki, cały obok przeciw im ruszili
I krew się poszła - chwila Partii chwila
Hej kołędy, kołędy

Nie pomogły czołki ni helikoptery
Zadobrych narodów wrzaski do niebiosa
Nieszczęście do piekła darów kilka wzięcia
Hej kołędy, kołędy

Walczyli ludzie pracy kołędy śpiewają
Bogactwo tych z Wybrzeża dante wysławiają
Piosenki powstały i w gwiazdki
Hej kołędy, kołędy

Nie strasze stoczniościami czołki ani żelki
Dobrze są ciemności i ciemności - ciemności
Ludzi nie rozumieją niech więc ustępują
Hej kołędy kołędy

-verte-

Nie ma już demetri i cypraliwice
Nieda będzie lekka, są Jeronimowa
Nieszczęście nie zapominać dać na Półce Boże
Hej kołędy kołędy

Dla upamiętnienia historycznych Dni Grudnia.

Powyższą piosenkę informator miał powieloną na papierze przed-
biskupim. Chciałem zatrzymać oryginał, lecz informator nie
zwrócił uwagi powstał jedynie odpis treści "Kołędy" - informator
zatrudniony jest w Stoczni Gdańskiej.

W związku z tym, że ww. piosenki rozpowszechniane są masowo i wyko-
rzystuje się do tego sakralnych powielaczy. Wnioskuje o przesłanie
nieinwazyjnie; listki do Szluby Bezpieczeństwa celem dalszego wykorzy-
stania.

Za zgodność

/-Michał Dymarek

Za zgodność w sprawie w sprawie 12.01.1971
12.01.1971
1000

**Z akt milicji PRL: W dniu
12.01.1971r. od osoby zaufanej
uzyskałem informację, że na
terenie "Wybrzeża"
rozpowszechniane są piosenki
związane z wypadkami
grudniowymi na Wybrzeżu... Z
zasobu IPN (s. 1)**

**(...) informator (...) pozwolił
jedynie odpisać treść "Kołędy" -
informator zatrudniony jest w
Stoczni Gdańskiej. (...) Wnioskuje
o przesłanie (...) do Szluby
Bezpieczeństwa (...). Z zasobu
IPN (s. 2)**

[Więcej o szczególnej kolędzie Trójmiasta - kolędzie zimy 1970/1971 tu:]

COFNIJ SIĘ